

بررسی نگرش معلمان نسبت به منزلت اجتماعی آنها و راه کارهای ارتقا آن

زینب حاجیانی^۱

۱ کارشناسی ارشد جامعه شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد جهرم، ایران.

نام و نشانی ایمیل نویسنده مسئول:

زینب حاجیانی

Email: z.hajiyani@gmail.com.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۷/۲۷

چکیده

هدف از انجام این تحقیق بررسی نگرش معلمان نسبت به منزلت اجتماعی آنها و راه کارهای ارتقا آن می باشد. منزلت اجتماعی یکی از مفاهیم کلیدی در جامعه شناسی است که بیانگر موقعیت افراد در ساختار اجتماعی و میزان ارزشی است که جامعه برای آنان قائل می شود. این منزلت معمولاً بر پایه معیارهایی همچون شغل، تحصیلات، درآمد، قدرت سیاسی، نفوذ فرهنگی و اعتبار اجتماعی تعریف می گردد. در نظریه های کلاسیک جامعه شناسی، به ویژه در دیدگاه ماکس وبر، منزلت اجتماعی در کنار ثروت و قدرت، سه رکن اساسی برای تحلیل ساختار اجتماعی تلقی شده است. به باور وبر، افراد نه تنها بر اساس دسترسی به منابع اقتصادی، بلکه بر اساس میزان احترام و پرستیژی که جامعه به آنها می دهد در سلسله مراتب اجتماعی جای می گیرند. در جوامع مختلف، شغل افراد یکی از مهم ترین شاخص های تعیین منزلت اجتماعی به شمار می رود. حرفه هایی که با آموزش، سلامت، و امنیت جامعه ارتباط مستقیم دارند معمولاً از منزلت بالاتری برخوردارند. در این میان، معلمی به عنوان شغلی که با پرورش نسل آینده سر و کار دارد، همواره اهمیت ویژه ای داشته است.

واژگان کلیدی: منزلت اجتماعی، حمایت اجتماع، عوامل فردی، عوامل اجتماعی، معلمان.

مقدمه

معلمان صرفاً انتقال دهنده دانش نیستند؛ آنان در فرآیند جامعه پذیری دانش آموزان، شکل دهی به شخصیت آنان، و ایجاد ارزش های فرهنگی و اخلاقی نقش حیاتی دارند. اگر جامعه ای بخواهد سرمایه انسانی کارآمد و شهروندان مسئولیت پذیر پرورش دهد، ناگزیر است به جایگاه معلمان توجه جدی داشته باشد. در بسیاری از اسناد بین المللی از جمله گزارش های یونسکو، بر اهمیت منزلت و شأن معلمان تأکید شده و آن را یکی از عوامل کلیدی توسعه پایدار دانسته اند. با این حال، جایگاه اجتماعی معلمان در کشورهای مختلف بسیار متفاوت است. در برخی کشورها مانند فنلاند و کره جنوبی، شغل معلمی یکی از مشاغل پرطرفدار است و

منزلت بالایی دارد، در حالی که در برخی دیگر از کشورها معلمی از منزلت پایین‌تری نسبت به مشاغل مشابه برخوردار است. (سلحان منش، ۱۴۰۳)

مفهوم نگرش در روان‌شناسی اجتماعی به معنای یک سازمان‌یافتگی نسبتاً پایدار از باورها، احساسات و گرایش‌های رفتاری نسبت به یک موضوع یا پدیده است. نگرش معلمان نسبت به منزلت اجتماعی‌شان در واقع نشان می‌دهد که آنان تا چه اندازه جایگاه خود را در جامعه مثبت یا منفی ارزیابی می‌کنند. این نگرش می‌تواند تحت تأثیر عوامل گوناگونی مانند میزان درآمد، سطح حمایت اجتماعی، شرایط کاری، تصویر اجتماعی از معلمی، و حتی سیاست‌های کلان آموزشی قرار گیرد. اگر نگرش معلمان به منزلت اجتماعی خود مثبت باشد، پیامدهایی چون افزایش انگیزه شغلی، ارتقاء کیفیت آموزش، تقویت عزت‌نفس و رضایت شغلی را در پی خواهد داشت. در مقابل، نگرش منفی می‌تواند منجر به بی‌انگیزگی، کاهش بهره‌وری، فرسودگی شغلی و حتی مهاجرت معلمان از حرفه شود.

اهمیت بررسی نگرش معلمان نسبت به منزلت اجتماعی از چند جنبه قابل تأمل است:

۱. بعد فردی: نگرش مثبت یا منفی معلم بر سلامت روان، هویت شغلی و کیفیت زندگی او اثرگذار است.
۲. بعد آموزشی: نگرش معلمان به‌طور مستقیم بر انگیزه آنان در فرآیند تدریس و یادگیری دانش‌آموزان تأثیر دارد.
۳. بعد اجتماعی: منزلت اجتماعی معلمان شاخصی از ارزش‌های فرهنگی جامعه و میزان اهمیت آن به علم و آموزش محسوب می‌شود.
۴. بعد سیاست‌گذاری: نتایج پژوهش در این زمینه می‌تواند مبنای تصمیم‌گیری مسئولان برای ارتقای جایگاه معلمان در سطح جامعه باشد. (رسولی، ۱۴۰۰)

اهمیت معلمان در جامعه

اهمیت معلمان در جامعه بسیار عمیق و چندبُعدی است، زیرا آنان نقش بنیادین در شکل‌گیری آینده‌ی هر ملت دارند. در ادامه، به چند جنبه‌ی مهم از اهمیت معلمان اشاره می‌کنم:

۱. نقش در تربیت و پرورش انسان‌ها
معلمان نه‌تنها دانش منتقل می‌کنند، بلکه ارزش‌ها، اخلاق، تفکر انتقادی و روحیه‌ی مسئولیت‌پذیری را نیز در دانش‌آموزان پرورش می‌دهند. آنان الگوی رفتاری و فکری برای نسل‌های آینده هستند.
۲. پایه‌گذاری پیشرفت علمی و فرهنگی
هیچ جامعه‌ای بدون آموزش و معلم رشد نمی‌کند. معلمان زیربنای توسعه‌ی علمی، فرهنگی و حتی اقتصادی کشور را می‌سازند، زیرا نیروی انسانی متخصص را تربیت می‌کنند.
۳. ایجاد برابری و فرصت‌های اجتماعی
آموزش، ابزار اصلی عدالت اجتماعی است. معلمان با آموزش در مناطق مختلف، به کاهش نابرابری‌های اجتماعی و گسترش فرصت‌های برابر کمک می‌کنند.
۴. تقویت هویت ملی و فرهنگی
معلمان از طریق آموزش زبان، تاریخ، و فرهنگ بومی، هویت ملی را در میان نسل جوان تقویت کرده و حس تعلق به جامعه را افزایش می‌دهند.
۵. نقش در شکل‌گیری آینده‌ی کشور
هر معلم با آموزش و تربیت شاگردانش، در حقیقت بر آینده‌ی کشور تأثیر می‌گذارد. سیاستمداران، پزشکان، مهندسان و کارآفرینان همه زمانی شاگرد یک معلم بوده‌اند.
در یک جمله، معلمان معماران روح و اندیشه‌ی جامعه‌اند. بدون آنان، هیچ تحول‌پایداری در هیچ عرصه‌ای امکان‌پذیر نیست.

پیشینه تاریخی جایگاه معلمان

در بسیاری از فرهنگ‌های باستانی، معلمان و آموزگاران از منزلت بالایی برخوردار بودند. در ایران باستان، آموزگاران به‌عنوان مربیان اخلاقی و فرهنگی مورد احترام بودند. در متون اسلامی نیز، منزلت معلم بسیار والا توصیف شده و آموزش علم یکی از برترین عبادات معرفی شده است. با این حال، در دوران معاصر و به‌ویژه در جوامع در حال توسعه، به دلایلی همچون مشکلات اقتصادی، کمبود منابع آموزشی و تغییر ارزش‌های اجتماعی، منزلت اجتماعی معلمان دچار چالش‌هایی شده است. در ایران، بسیاری از معلمان از وضعیت اقتصادی و اجتماعی خود رضایت کافی ندارند. شکاف میان منزلت واقعی و منزلت ادراک‌شده آنان، سبب بروز مشکلاتی همچون بی‌انگیزگی، خستگی شغلی، و کاهش کیفیت آموزشی شده است. بررسی نگرش معلمان نسبت به منزلت اجتماعی می‌تواند ابزاری باشد برای شناسایی این مشکلات و ارائه راهکارهایی در جهت ارتقای شأن و جایگاه معلمی. (سیمنز، ۲۰۰۱)

منزلت اجتماعی معلمان صرفاً یک جایگاه شغلی نیست، بلکه بازتابی از ارزش‌ها، هنجارها و باورهای جامعه نسبت به علم، آموزش و پرورش است. هرگاه معلمان در جامعه از شأن و اعتبار بالایی برخوردار باشند، نشانگر آن است که آموزش و تربیت نسل آینده در اولویت سیاست‌گذاری‌ها و فرهنگ عمومی قرار دارد. برعکس، کاهش منزلت اجتماعی آنان می‌تواند پیامدهای منفی متعددی بر کیفیت آموزش، سلامت اجتماعی و حتی توسعه اقتصادی جامعه داشته باشد. (میرزایی، ۱۳۹۹)

اهمیت منزلت اجتماعی معلمان از آن روست که آنان نقش بی‌بدیل در شکل‌دهی سرمایه انسانی دارند. اگر کشوری بخواهد توسعه یافته شود، ناگزیر باید به معلمان خود احترام بگذارد، منزلت آنان را تقویت کند و زمینه‌های مادی و معنوی لازم برای ایفای نقش مؤثرشان را فراهم آورد.

اهمیت منزلت اجتماعی معلمان در سطح فردی

منزلت اجتماعی تأثیر مستقیمی بر هویت شغلی و عزت‌نفس معلمان دارد. وقتی جامعه برای معلمان ارزش قائل شود، آنان احساس افتخار به شغل خود خواهند داشت و این امر سبب افزایش انگیزه و رضایت شغلی می‌گردد. در مقابل، اگر معلمان احساس کنند که منزلت اجتماعی آنان در مقایسه با سایر مشاغل پایین‌تر است، به تدریج دچار نارضایتی، فرسودگی شغلی و حتی تمایل به ترک حرفه می‌شوند.

مطالعات روان‌شناختی نشان داده است که عزت‌نفس معلمان ارتباط نزدیکی با میزان منزلت اجتماعی ادراک‌شده آنان دارد. به بیان دیگر، هرچه جامعه ارزش بیشتری برای معلمان قائل شود، آنان احساس بهتری نسبت به خود و حرفه‌شان خواهند داشت. (مکوندی، ۱۴۰۲)

اهمیت منزلت اجتماعی در سطح آموزشی

کیفیت آموزش رابطه‌ای تنگاتنگ با نگرش و انگیزه معلمان دارد. معلمانی که منزلت اجتماعی بالایی دارند، با شور و شوق بیشتری تدریس می‌کنند، خلاقیت بیشتری به خرج می‌دهند و در نتیجه عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان نیز بهبود می‌یابد.

به عنوان مثال، در کشورهایی نظیر فنلاند، کره جنوبی و ژاپن، که شغل معلمی از منزلت بالایی برخوردار است، کیفیت آموزش عمومی در سطح جهانی ممتاز ارزیابی می‌شود. در مقابل، در کشورهایی که معلمان از جایگاه اجتماعی پایینی برخوردارند، معمولاً نظام آموزشی با مشکلات جدی مانند ترک تحصیل، بی‌انگیزگی دانش‌آموزان و ضعف علمی مواجه است. (دامسل، ۲۰۲۴)

اهمیت منزلت اجتماعی در سطح اجتماعی و فرهنگی

معلمان به عنوان الگوهای اجتماعی در شکل‌دهی نگرش‌ها و ارزش‌های فرهنگی جامعه نقش اساسی دارند. هرچه منزلت اجتماعی آنان بالاتر باشد، میزان تأثیرگذاری‌شان بر فرهنگ عمومی و ارتقای ارزش‌های اخلاقی بیشتر خواهد بود. از سوی دیگر، منزلت اجتماعی معلمان بازتابی از نگرش جامعه به علم و دانش است. جامعه‌ای که برای معلمان ارزش قائل باشد، در واقع به علم و آموزش اهمیت داده است. برعکس، جامعه‌ای که منزلت معلمان را نادیده بگیرد، به مرور دچار بحران فرهنگی، کاهش سرمایه اجتماعی و تضعیف اعتماد عمومی خواهد شد. (تیلور، ۲۰۲۲)

اهمیت منزلت اجتماعی از منظر توسعه اقتصادی

اقتصاددانان توسعه معتقدند که سرمایه انسانی مهم‌ترین عامل رشد اقتصادی پایدار است. معلمان به عنوان سازندگان اصلی سرمایه انسانی، نقشی بی‌بدیل در این فرآیند دارند. بنابراین، هرگونه سرمایه‌گذاری در ارتقای منزلت اجتماعی آنان، در واقع نوعی سرمایه‌گذاری در توسعه اقتصادی کشور محسوب می‌شود.

مطالعات جهانی نشان داده است کشورهایی که معلمان از منزلت اجتماعی بالایی برخوردارند، از نظر شاخص‌های توسعه انسانی (HDI) و تولید ناخالص داخلی (GDP) نیز وضعیت بهتری دارند. این امر نشان می‌دهد که منزلت اجتماعی معلمان نه تنها یک موضوع فرهنگی، بلکه یک ضرورت اقتصادی است.

پیامدهای بی‌توجهی به منزلت اجتماعی معلمان

اگر منزلت اجتماعی معلمان در جامعه نادیده گرفته شود، پیامدهای منفی متعددی در پی خواهد داشت:

- کاهش انگیزه و رضایت شغلی معلمان
- افزایش تمایل به مهاجرت از حرفه یا حتی مهاجرت بین‌المللی
- افت کیفیت آموزش و یادگیری
- تضعیف سرمایه اجتماعی و اعتماد عمومی به نظام آموزشی
- بازتولید نابرابری‌های اجتماعی و فرهنگی

نمونه‌های تطبیقی

- فنلاند: معلمی یکی از پرطرفدارترین مشاغل است و ورود به این حرفه نیازمند گذراندن مراحل سخت انتخابی است. در نتیجه، منزلت اجتماعی معلمان در این کشور بسیار بالاست. (میکولز، ۲۰۱۹)
  - کره جنوبی: معلمان از حقوق و مزایای مناسبی برخوردارند و در فرهنگ عمومی جایگاهی مقدس دارند.
  - ایران: با وجود ارزش‌های فرهنگی و دینی که برای معلمی قائل است، در عمل بسیاری از معلمان احساس می‌کنند منزلت اجتماعی‌شان متناسب با نقششان در جامعه نیست. این شکاف میان ارزش‌های آرمانی و واقعیت اجتماعی یکی از چالش‌های مهم نظام آموزشی ایران است.
- منزلت اجتماعی معلمان اهمیت چندبعدی دارد:

- در سطح فردی، بر عزت‌نفس، رضایت شغلی و انگیزه آنان تأثیر می‌گذارد.
  - در سطح آموزشی، کیفیت تدریس و یادگیری را بهبود می‌بخشد.
  - در سطح اجتماعی، بازتابی از ارزش‌های فرهنگی و میزان اهمیت جامعه به علم و آموزش است.
  - در سطح اقتصادی، به‌طور مستقیم با توسعه انسانی و رشد پایدار در ارتباط است.
- بنابراین، ارتقای منزلت اجتماعی معلمان نه تنها یک وظیفه اخلاقی و فرهنگی، بلکه ضرورتی برای توسعه همه‌جانبه کشور است.

تاریخچه منزلت اجتماعی معلمان

منزلت اجتماعی معلمان، مفهومی است که نه تنها از منظر فردی و سازمانی اهمیت دارد، بلکه ریشه‌های تاریخی عمیقی دارد. جایگاه معلمان در جوامع مختلف طی تاریخ تغییرات چشمگیری داشته و تحت تأثیر فرهنگ، دین، سیاست و اقتصاد قرار گرفته است. بررسی تاریخچه منزلت اجتماعی معلمان به ما کمک می‌کند تا شرایط فعلی را بهتر تحلیل کرده و راهکارهای بهبود آن را شناسایی کنیم.

جایگاه معلمان در تمدن‌های باستان

در ایران باستان، معلمان و آموزگاران نقش بسیار مهمی در جامعه داشتند. در دوره هخامنشیان و ساسانیان، آموزش و پرورش عمده‌تأ در مدارس مذهبی و معابد صورت می‌گرفت و معلمان به عنوان انتقال‌دهندگان دانش دینی و اخلاقی مورد احترام بودند.

آموزگاران نه تنها مسئول تعلیم مهارت‌های خواندن و نوشتن بودند، بلکه آموزه‌های اخلاقی، اجتماعی و دینی را نیز منتقل می‌کردند. متون تاریخی نشان می‌دهند که معلمان در برخی مواقع مشاوران شاهان و خانواده‌های اشراف نیز بوده‌اند و جایگاه اجتماعی آنان بسیار محترم بوده است. این احترام بخشی ناشی از نقش معنوی آنان و بخشی ناشی از ارزش بالای دانش و آموزش در آن دوره بود.

در مصر باستان، آموزگاران که معمولاً از روحانیون معابد بودند، جایگاهی رفیع داشتند و آموزش به عنوان ابزار انتقال فرهنگ و قدرت تلقی می‌شد. در یونان باستان، فیلسوفان و آموزگاران مانند سقراط، افلاطون و ارسطو، نقش معلمی را با جایگاهی فلسفی و اخلاقی پیوند زده بودند. منزلت اجتماعی آنان بسیار بالا بود و تأثیر مستقیم بر نسل‌های آینده داشت. در هند باستان، آموزگاران یا گوروها، هم در آموزش دینی و هم در تعلیمات اخلاقی و اجتماعی نقش کلیدی داشتند. در چین باستان نیز کنفوسیوس به عنوان معلم و فیلسوف، نمونه‌ای از منزلت بالای اجتماعی آموزگار است که حتی پس از مرگ نیز الگوی فرهنگی جامعه باقی ماند.

جایگاه معلمان در فرهنگ اسلامی و ایران اسلامی

متون دینی و ارزش معلمی

در فرهنگ اسلامی، منزلت معلم و تعلیم علم جایگاهی والا دارد. پیامبر اسلام (ص) و ائمه معصومین (ع) بارها ارزش علم و معلمی را مورد تأکید قرار داده‌اند. آیات قرآنی و احادیث متعددی بر احترام به معلم و تعلیم علم تأکید دارند. به عنوان مثال، حدیث معروف «طلب العلم فریضة علی کل مسلم» اهمیت یادگیری و آموزش را برای همه مسلمانان واجب می‌داند و از معلمان به عنوان واسطه انتقال علم تجلیل می‌کند.

ایران دوران اسلامی

در ایران دوران اسلامی، مدارس دینی (مکتب‌خانه‌ها و مدارس بزرگ مانند نظامیه) مراکز اصلی آموزش بودند و معلمان جایگاه بالایی داشتند. آنان نه تنها دانش دینی، بلکه دانش‌های علوم عقلی و فلسفی را نیز منتقل می‌کردند. احترام اجتماعی معلمان ناشی از نقش معنوی، آموزشی و مشاوره‌ای آنان بود. (سناتور، ۲۰۰۹)

جایگاه معلمان در دوران معاصر ایران

در دوران قاجار، نظام آموزشی ایران به شکل محدود و غیرمتمرکز بود. معلمان معمولاً در مکتب‌خانه‌ها یا مدارس ابتدایی تدریس می‌کردند و منزلت اجتماعی آنان نسبت به دوره‌های گذشته کاهش یافته بود. علت عمده این کاهش، تغییر ساختار سیاسی و اقتصادی، کمبود حمایت‌های دولتی و کاهش اهمیت رسمی آموزش بود. (رجبی، ۱۴۰۱)

در دوران پهلوی، اصلاحات آموزشی و تأسیس مدارس نوین، گام مهمی در سازماندهی آموزش برداشته شد. معلمان مدارس جدید به تدریج جایگاه رسمی و قانونی پیدا کردند و در مقایسه با دوران قاجار، منزلت اجتماعی آنان تا حدودی افزایش یافت. با این حال، هنوز شکاف میان منزلت واقعی و ادراک شده معلمان وجود داشت و بسیاری از معلمان از حقوق و مزایای مناسب برخوردار نبودند. پس از انقلاب اسلامی، آموزش و پرورش به عنوان یکی از اولویت‌های نظام جمهوری اسلامی مطرح شد. معلمان از نظر قانونی از احترام و حمایت برخوردار شدند و سیاست‌های متعددی برای تقویت منزلت اجتماعی آنان تصویب شد. با این حال، مشکلات اقتصادی، کمبود منابع و فشار کاری بالا، موجب شد که احساس منزلت اجتماعی معلمان با آرمان‌ها فاصله داشته باشد. (دولتوند، ۱۳۹۹)

رشد جهانی تغییر منزلت اجتماعی معلمان

در سطح جهان، جایگاه معلمان در طول قرن بیستم و بیست و یکم تغییرات زیادی داشته است:

- اروپا و آمریکای شمالی: منزلت اجتماعی معلمان در دهه‌های اخیر به دلیل افزایش حقوق، آموزش حرفه‌ای و تأکید بر کیفیت آموزش ارتقا یافته است.

- آسیا: کشورهایی مانند ژاپن، کره جنوبی و سنگاپور، منزلت معلمان را با سرمایه‌گذاری در آموزش، حقوق مناسب و حمایت‌های فرهنگی تقویت کرده‌اند.
- کشورهای در حال توسعه: در بسیاری از کشورهای آفریقایی و آسیای میانه، معلمان با مشکلات اقتصادی و اجتماعی مواجه هستند و منزلت اجتماعی آنان پایین است.

عوامل تاریخی مؤثر بر منزلت اجتماعی معلمان

- فرهنگ و ارزش‌های جامعه: جوامعی که دانش و آموزش را ارج می‌نهند، معلمان را محترم می‌شمارند.
  - دین و آموزه‌های مذهبی: فرهنگ اسلامی و بسیاری از ادیان دیگر بر ارزش آموزش و جایگاه معلمان تأکید کرده‌اند.
  - سیاست و حکومت: حمایت‌های قانونی، بودجه آموزش و پرورش و سیاست‌های استخدامی نقش کلیدی دارند.
  - اقتصاد: سطح درآمد و رفاه اجتماعی معلمان، ارتباط مستقیمی با ادراک منزلت اجتماعی آنان دارد.
  - رسانه‌ها و تصویر اجتماعی: نحوه نمایش معلمان در رسانه‌ها و تبلیغات اجتماعی بر ارزش و احترام آنان تأثیرگذار است. تاریخچه منزلت اجتماعی معلمان نشان می‌دهد که این جایگاه همیشه تابع فرهنگ، سیاست، اقتصاد و دین بوده است. در ایران و جهان، معلمان همواره نقش حیاتی در تربیت نسل‌های آینده ایفا کرده‌اند، اما سطح احترام و منزلت اجتماعی آنان با تغییر شرایط تاریخی دستخوش نوسان شده است.
- درک این تاریخچه به پژوهشگران، سیاست‌گذاران و مدیران آموزشی کمک می‌کند تا عوامل مؤثر بر کاهش یا افزایش منزلت اجتماعی معلمان را شناسایی کرده و راهکارهای عملی برای ارتقای جایگاه آنان ارائه دهند.

منزلت اجتماعی معلمان نتیجه تعامل عوامل متعددی است که هم در سطح فردی و هم در سطح سازمانی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی عمل می‌کنند. شناسایی این عوامل و درک اثرات آنها، پیش‌نیاز طراحی سیاست‌ها و برنامه‌های مؤثر برای ارتقای جایگاه معلمان در جامعه است. علاوه بر این، ارائه راهکارهای عملی برای بهبود منزلت اجتماعی معلمان، موجب افزایش انگیزه، رضایت شغلی و کیفیت آموزش می‌شود. تحصیلات و مهارت‌های تخصصی معلمان نقش مهمی در ارتقای منزلت اجتماعی آنان دارند. معلمانی که دارای مدارک تحصیلی بالاتر، آموزش‌های تخصصی و مهارت‌های تدریس پیشرفته هستند، معمولاً احترام بیشتری در جامعه دریافت می‌کنند. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که سطح تحصیلات با ادراک منزلت اجتماعی رابطه مستقیم دارد. سابقه کاری و تجربه تدریس نیز بر منزلت اجتماعی معلمان اثرگذار است. معلمان با تجربه که توانسته‌اند موفقیت‌های آموزشی و تربیتی قابل توجهی کسب کنند، اغلب از جایگاه بالاتری در جامعه برخوردارند. این عامل به ویژه در جوامعی که ارزش تجربه و دانش عملی بیشتر از تحصیلات نظری است، اهمیت دارد. ویژگی‌های شخصیتی مانند مهارت‌های ارتباطی، توانایی حل مسئله، اخلاق حرفه‌ای و تعهد به آموزش، در شکل‌دهی منزلت اجتماعی معلمان مؤثر است. معلمانی که رفتار حرفه‌ای، احترام به دانش‌آموزان و تعهد به پیشرفت آنان دارند، به طور طبیعی از احترام و منزلت بیشتری برخوردار می‌شوند. (محمدی، ۱۴۰۰)

سطح حقوق و مزایای معلمان یکی از عوامل کلیدی در ادراک منزلت اجتماعی آنان است. اگر حقوق معلمان با ارزش و مسئولیت‌هایشان همخوانی نداشته باشد، منزلت اجتماعی آنان در نظر جامعه کاهش می‌یابد. افزایش حقوق، مزایا و امنیت شغلی می‌تواند به طور مستقیم ادراک منزلت اجتماعی را بهبود بخشد. (فدایی و همکاران، ۱۴۰۰)

محیط کاری سالم، تجهیزات آموزشی مناسب و حمایت مدیران و همکاران، بر احساس منزلت اجتماعی معلمان تأثیرگذار است. معلمانی که در محیط کاری انگیزه‌بخش و حرفه‌ای فعالیت می‌کنند، منزلت اجتماعی بالاتری در جامعه احساس می‌کنند. وجود فرصت‌های آموزش تکمیلی، سمینارها، دوره‌های مهارت‌افزایی و ارتقای شغلی، منزلت اجتماعی معلمان را تقویت می‌کند. معلمی که به روز است و دانش و مهارت خود را توسعه می‌دهد، به عنوان فردی حرفه‌ای و قابل احترام در نظر گرفته می‌شود. نگرش جامعه نسبت به معلمان، تعیین‌کننده مهمی در منزلت اجتماعی آنان است. جامعه‌ای که آموزش را ارزشمند بداند و معلمان را به عنوان الگوهای فرهنگی و اخلاقی بپذیرد، جایگاه اجتماعی معلمان بالاتر خواهد بود. نحوه نمایش معلمان در رسانه‌ها، شبکه‌های اجتماعی و تبلیغات فرهنگی، بر ادراک منزلت اجتماعی آنان اثرگذار است. تصویر مثبت از معلمان، احترام و اعتبار اجتماعی آنان را افزایش می‌دهد و برعکس، تصویر منفی یا نادیده گرفتن نقش معلمان، موجب کاهش منزلت اجتماعی می‌شود. (رضاییان نژاد و

همکاران، ۱۳۹۹) حمایت و همکاری خانواده‌ها با معلمان، به ویژه در فرآیند یادگیری دانش‌آموزان، می‌تواند حس ارزش و احترام به معلمان را افزایش دهد. تعامل مثبت با والدین، منزلت اجتماعی معلمان را در جامعه تقویت می‌کند. حمایت‌های دولت، میزان بودجه آموزش و پرورش و سیاست‌های استخدامی، تأثیر مستقیم بر منزلت اجتماعی معلمان دارد. کشورهایی که آموزش را اولویت ملی می‌دانند، منزلت معلمان در جامعه بالاتر است. سطح رفاه اجتماعی و ثبات اقتصادی جامعه، بر ادراک منزلت اجتماعی معلمان مؤثر است. در شرایط اقتصادی مناسب، معلمان از احترام و جایگاه اجتماعی بالاتری برخوردارند و برعکس، در شرایط بحران اقتصادی، منزلت آنان کاهش می‌یابد. (جلالی، ۱۴۰۱)

راه‌های بهبود منزلت اجتماعی معلمان

ارتقای سطح حقوق و مزایا

افزایش حقوق، ایجاد مزایای مناسب و تضمین امنیت شغلی، گام اول در ارتقای منزلت اجتماعی معلمان است.

توسعه حرفه‌ای و آموزش مداوم

ایجاد فرصت‌های آموزش تکمیلی، سمینارها و دوره‌های مهارت‌افزایی، منزلت حرفه‌ای و اجتماعی معلمان را تقویت می‌کند.

تقویت حمایت اجتماعی و فرهنگی

سیاست‌گذاری فرهنگی، احترام به معلمان در رسانه‌ها، تقدیر و تجلیل از موفقیت‌های آنان، منزلت اجتماعی را افزایش می‌دهد.

بهبود شرایط کاری و محیط مدرسه

ایجاد محیط کاری سالم، کاهش فشار کاری و حمایت مدیران و همکاران، احساس ارزش و احترام را در معلمان تقویت می‌کند.

مشارکت خانواده و جامعه

جلب مشارکت خانواده‌ها و جامعه در فرآیند آموزش، به ویژه از طریق برنامه‌های فرهنگی و آموزشی، منزلت اجتماعی معلمان را ارتقا می‌دهد.

اصلاح سیاست‌های کلان آموزشی

بازنگری در سیاست‌های آموزشی، استخدام و ارتقای معلمان و سرمایه‌گذاری در آموزش و پرورش، نقش مؤثری در ارتقای منزلت اجتماعی معلمان دارد.

نتایج

منزلت اجتماعی معلمان نتیجه تعامل پیچیده‌ای از عوامل فردی، سازمانی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است. شناسایی این عوامل و اقدام هدفمند برای بهبود آن‌ها، موجب افزایش انگیزه، رضایت شغلی و عملکرد آموزشی معلمان می‌شود. ارتقای منزلت اجتماعی معلمان نه تنها به نفع خود آنان است، بلکه تأثیر مستقیم بر کیفیت آموزش و تربیت نسل‌های آینده و توسعه اجتماعی و اقتصادی جامعه دارد. منزلت اجتماعی معلمان نتیجه تعامل پیچیده‌ای از عوامل فردی، سازمانی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است. شناسایی این عوامل و اقدام هدفمند برای بهبود آن‌ها، موجب افزایش انگیزه، رضایت شغلی و عملکرد آموزشی معلمان می‌شود. ارتقای منزلت اجتماعی معلمان نه تنها به نفع خود آنان است، بلکه تأثیر مستقیم بر کیفیت آموزش و تربیت نسل‌های آینده و توسعه اجتماعی و اقتصادی جامعه دارد. از دیدگاه ماکس وبر، منزلت اجتماعی (Status) نوعی پرستیژ و احترام اجتماعی است که فراتر از ثروت و قدرت قرار می‌گیرد. بر اساس این نظریه، شغل معلمی در ذات خود باید حامل پرستیژ اجتماعی بالایی باشد، چرا که معلمان وظیفه‌های فرهنگی و اخلاقی را بر عهده دارند. تالکوت پارسونز نیز در نظریه کارکردگرایی خود، آموزش و پرورش را نهادی حیاتی برای انتقال ارزش‌ها و هنجارهای جامعه معرفی می‌کند. در این چارچوب، منزلت اجتماعی معلمان تعیین‌کننده میزان کارکرد مؤثر این نهاد است. اگر معلمان از احترام و جایگاه بالایی برخوردار باشند، انتقال ارزش‌ها با کیفیت بیشتری صورت می‌گیرد. پی‌یر بوردیو در نظریه سرمایه فرهنگی نیز نشان می‌دهد که معلمان نقشی کلیدی در بازتولید و انتقال سرمایه فرهنگی جامعه دارند. بنابراین، منزلت اجتماعی آنان مستقیماً بر میزان مشروعیت و کارآمدی این سرمایه تأثیر می‌گذارد.

منزلت اجتماعی یا جایگاه اجتماعی یکی از مفاهیم کلیدی در ساختار جوامع انسانی است که نقش بسیار مهمی در روابط فرد با دیگران و نحوه رفتار جامعه با او دارد. اهمیت منزلت اجتماعی را می‌توان در چند نکته اصلی خلاصه کرد:

- هویت و احترام فردی
- منزلت اجتماعی به فرد هویت می‌دهد و موجب می‌شود که او در جامعه پذیرفته شود و احترام کسب کند. وقتی فرد منزلت بالایی دارد، دیگران به نظر، احساسات و حقوقش بیشتر احترام می‌گذارند.
- تأثیر بر فرصت‌ها و دسترسی‌ها
- افراد با منزلت اجتماعی بالاتر معمولاً فرصت‌های بیشتری در حوزه‌های شغلی، آموزشی و اجتماعی دارند و این جایگاه می‌تواند مسیر موفقیت آن‌ها را هموارتر کند.
- تقویت اعتماد به نفس و انگیزه
- داشتن منزلت اجتماعی مثبت باعث افزایش اعتماد به نفس فرد می‌شود و انگیزه او را برای مشارکت فعال‌تر در جامعه و بهبود شرایط زندگی بالا می‌برد.
- نقش در ساختارهای اجتماعی
- منزلت اجتماعی یکی از عوامل تنظیم‌کننده روابط اجتماعی و سلسله مراتب در هر جامعه است و به حفظ نظم و تعاملات اجتماعی کمک می‌کند.
- تأثیر بر سلامت روانی و کیفیت زندگی
- افرادی که از منزلت اجتماعی مناسبی برخوردارند، معمولاً احساس رضایت و آرامش بیشتری دارند و کمتر دچار مشکلات روانی می‌شوند.

منابع

- [۱] بیارام نژاد، حوریه؛ یاراحمدی، یحیی، احمدیان، حمزه و اکبری، مریم (۱۳۹۹). تدوین مدل علی رضایت از مدرسه بر اساس ادراک محیط کلاس و ادراک حمایت معلم با نقش واسطه‌ای پایستگی تحصیلی و درگیری تحصیلی. فصلنامه علمی پژوهش در یادگیری آموزشی و مجازی. ۸(۳)، ۷۱-۸۴.
- [۲] بزرگ پوری، مروارید، کورش نیا، مریم، رضایی، آذرمیدخت، کاظمی، سلطان علی. (۱۴۰۰). نقش واسطه‌گری رضای نیازهای اساسی روان‌شناختی در رابطه بین ادراک از محیط کلاس و خودتنظیمی تحصیلی. مجله مطالعات آموزش و یادگیری، دوره سیزدهم، شماره ۱، صص ۹۶-۸۱.
- [۳] ترابی بخوانی، فاطمه، (۱۴۰۳)، بررسی تأثیر مشارکت در فعالیت‌های ورزشی در انگیزش و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، ششمین همایش ملی پژوهش‌های حرفه‌ای در روانشناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلم، میناب. <https://civilica.com/doc/2079704>
- [۴] توکلی، فاطمه زهرا، حاجی تبار، محسن و ایزدی، صمد. (۱۴۰۲). تأثیر ادراک دانش‌آموزان از محیط کلاس و ارزشیابی بر نگرش به ریاضی با میانجی‌گیری خودکارآمدی. مطالعات برنامه درسی، دوره هجدهم، شماره ۶۹، صص ۲۹۲-۲۶۷.
- [۵] جعفری، فرنگیس، (۱۴۰۲)، پیشینه‌ی اهمال‌کاری دانش‌آموزان براساس جو کلاس ادراک شده، هشتمین کنفرانس بین‌المللی علوم تربیتی، روانشناسی، مشاوره آموزش و پژوهش، تهران. <https://civilica.com/doc/1968817>
- [۶] جمشیدزاده، فاطمه و غفاری نیا، رضا، (۱۴۰۰)، بررسی رابطه مطالعه منابع غیردرسی و میزان مشارکت در فعالیت‌های فوق برنامه مدرسه با میزان عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان (مدارس دوره متوسطه دوم شهر سرابله). <https://civilica.com/doc/1670725>
- [۷] جهانی، سمیه، (۱۴۰۳)، بررسی تأثیر مشارکت فعال در فرایند یاددهی - یادگیری بر پیشرفت و عملکرد موفق تحصیلی دانش‌آموزان، سومین کنفرانس ملی تازه‌های روانشناسی تکاملی و تربیتی، بندرعباس،

[com/doc/2126632//civilica.https](https://civilica.com/doc/2126632)

- [۸] حسین بر، خدابنده و حسین بر، آمنه و حسین بر، مریم، (۱۴۰۳)، اهمیت مشارکت والدین در امور مدرسه و کلاس و نقش آنها در بهبود عملکرد تحصیلی دانش آموزان، اولین همایش بین المللی آموزش و پرورش با رویکرد مدارس هوشمند، معلمان خلاق و دانش آموزان متفکر در افق ۱۴۰۴، بوشهر، [com/doc/2053142//civilica.https](https://civilica.com/doc/2053142)
- [۹] حویزروی، احمد، کرملاجعب، فاطمه، طبش، ندا. (۱۴۰۱). رابطه ی ادراک از محیط کلاس درس و خودکارآمدی تحصیلی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان. مجله پیشرفت‌های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش سال پنجم، شماره ۴۹.
- [۱۰] ازپرور، شهلا، (۱۴۰۱)، جو مطالعه حمایتی و عملکرد تحصیلی در بین دانش آموزان مدارس: نقش سرمایه روانشناختی، احساسات مثبت و مشارکت تحصیلی، پنجمین کنفرانس بین المللی مطالعات میان رشته ای علوم بهداشتی، روانشناسی، مدیریت و علوم تربیتی، [com/doc/1505882//civilica.https](https://civilica.com/doc/1505882)
- [۱۱] سلیمانی، زینب، ۱۴۰۳، تاثیر یادگیری تعاملی و مشارکتی بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان ابتدایی، اولین همایش علوم انسانی با رویکرد نوین، آستارا، [com/doc/2049259//civilica.https](https://civilica.com/doc/2049259)
- [۱۲] شیخ‌السلامی، علی، رضایی شریف، علی، ترابی پشت مخی، نغمه. (۱۴۰۰). نقش ادراک از محیط کلاس، خوش بینی تحصیلی و هیجانه ای تحصیلی در پیش بینی پیوند با مدرسه دانش آموزان دختر. نشریه علمی، پژوهش در نظام‌های آموزشی، دوره پانزدهم، شماره ۵۲، صص ۷۵-۴۶.
- [۱۳] شیرینی نژاد، فریبا، ۱۴۰۳، پیش بینی عملکرد تحصیلی بر اساس اضطراب اجتماعی و جو روانی کلاس با واسطه گری رفتارهای کمک طلبی در دانش آموزان پایه ششم، اولین همایش بین‌المللی معلمان برتر، مسجد سلیمان، [com/doc/2165583//civilica.https](https://civilica.com/doc/2165583)
- [۱۴] صالحی نیا، مهدی و موسوی، الهام سادات و نظری، المیرا و دیلم محمدآبادی، مریم. (۱۴۰۲). ویژگی‌های سبک‌های مختلف مدیریت کلاس و تاثیر آن بر یادگیری و عملکرد تحصیلی دانش آموزان.
- [۱۵] صفاریان طوسی، محمدرضا و حاجی اربابی، فاطمه و خنزاده، طاهره (۱۴۰۱). بررسی رابطه خودکارآمدی و سبک مدیریت کلاس با نقش میانجی صلاحیت فردی در بین آموزگاران دوره دوم ابتدایی آموزش و پرورش ناحیه ۱ مشهد. دهمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران.
- [۱۶] ضرغامی، پروین و دیره، عزت. بررسی رابطه‌ی انگیزش تحصیلی و راهبردهای یادگیری خودتنظیمی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان. پنجمین همایش ملی پژوهش‌های نوین در حوزه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی ایران (با رویکرد فرهنگ مشارکتی)، تهران: (۱۳۹۷).
- [۱۷] ماهرو، نگار و صنوبری، محمد و تصدیقی، فروغ و اصلانی، غلامرضا، (۱۴۰۲)، رابطه کارکردهای سبک تفکر با مشارکت در فعالیتهای کلاسی و عملکرد تحصیلی در دانش آموزان دختر متوسطه شهر اندیمشک، دومین کنفرانس ملی آسیب‌های اجتماعی و روانی با تاکید بر علوم رفتاری، شیراز، [com/doc/1754331//civilica.https](https://civilica.com/doc/1754331)
- [۱۸] محمدیان، مهدیه و محمدیان، منور، (۱۴۰۲)، اهمیت مشارکت والدین در امور مدرسه و کلاس و نقش آنها در بهبود عملکرد تحصیلی دانش آموزان مختلف، ششمین همایش بین المللی روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی، همدان، [com/doc/2113986//civilica.https](https://civilica.com/doc/2113986)
- [۱۹] مشاقزاده فرد، مریم و مشاقزاده فرد، ایران و امیری، سیده زهرا و فرامرزی، مهدی، ۱۴۰۲، تبیین رابطه بین ادراک از جو کلاس با عملکرد تحصیلی دانش آموزان مقطع ابتدایی ناحیه ۲ شیراز، سومین همایش ملی ایده‌های کاربردی در علوم تربیتی، روانشناسی و مطالعات فرهنگی، بوشهر، [com/doc/1788619//civilica.https](https://civilica.com/doc/1788619)
- [۲۰] مکنونی، محمد، ۱۴۰۲، بررسی تاثیر سطح سواد و تحصیلات والدین بر عملکرد تحصیلی فرزندان خود، چهاردهمین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی در ایران، تهران، [com/doc/1703438//civilica.https](https://civilica.com/doc/1703438)
- [۲۱] میرزایی فندخت، امید، درتاج، فریبرز، سعدی پور، اسماعیل، ابراهیمی قوام، صغری، و دلاور، علی. (۱۳۹۹). نقش واسطه ای نیازهای اساسی روانشناختی در رابطه بین فرهنگ مدرسه و مشارکت تحصیلی دانش آموزان. سلامت روان کودک (روان کودک)، ۷(۱)، ۸۱-۹۲. SID. [/fa414934ir/paper//sid.https](https://sid.ir/paper/fa414934)
- [۲۲] وحیدی، زهرا و براتعلی، مریم. (۱۳۹۶). پیش بینی میزان عملکرد تحصیلی دانش آموزان متوسطه بر اساس مهارت‌های فراشناختی و خودنظم بخشی. راهبردهای آموزش در علوم پزشکی. ۱۰(۲)، ۱۰۳-۱۱۴.

[۲۳] الهام پور، فوزیه، گنجی، حمزه، ابوالمعالی الحسینی، خدیجه. (۱۳۹۸). مقایسه پیشرفت تحصیلی، درگیری تحصیلی، سرسختی و ادراک محیط کلاس دانش‌آموزان دختر و پسر پایه سوم تجربی. فصلنامه روان‌شناسی مدرسه و آموزشگاه، دوره هشتم، شماره ۳.

- [24] Aliakbari, Mohammad., Darabi, Rahil (۲۰۱۹). On the relationship between efficacy of classroom management, transformational leadership styles and teachers personality. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, volume 93, 1716- 1721.
- [25] Djigic, G., &Stojiljkovic, S (۲۰۱۸). Classroom management styles, classroom climate and school achievement. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 29, 819 – 828.
- [26] Edmir,k (2019). Teachers and students perceptions towards teachers classroom management applications in primary schools. *Procedia- Social and Behavioral Sciences* 15 4093- 4097
- [27] Fernández Alonso, R., Álvarez Díaz, M., Woitschach, P., Suárez Álvarez, J., & Cuesta Izquierdo, M (2017). Parental involvement and academic performance :Less control and more communication. *Psicothema*.
- [28] Frisby, B N., Strawser, M .G, Martin, J .C., & Lawrence, A J (2020). An Initial Examination of Instructor Self Handicapping and the Influences on Students and Classroom Climate :Implications for Faculty Development. *The Journal of Faculty Development*, 34(1), 13-
- [29] Gbollie, C., & Keamu, H P (2017). Student academic performance :The role of motivation, strategies, and perceived factors hindering Liberian junior and senior high school students learning. *Education Research International*, (2017).
- [30] Hunter, W .C., & Haydon, T(2019). Implementing a classroom management package in an urban middle school :A case study. *Preventing School Failure :Alternative Education for Children and Youth*, 63(1), 68-76, 2019.
- [31] Jalali, S; panehzadeh, V & Firouzmand, A (2014). Attitude towards computers and classroom management of language school teachers. *International journal of instruction*, v(2), 35-50
- [32] Murray, D .W., Rabiner, D .L., Kuhn, L., Pan, Y., & Sabet, R .F(2018). Investigating teacher and student effects of the Incredible Years classroom management program in early elementary school. *Journal of school psychology*, 67, 2018.